

подручје

Љубиша Симовић

НАСЛОВ ТЕКСТА НИЈЕ РЕАЛИЗОВАН

У Градској галерији у Пожеги, 29. новембра је приређена занимљива и сасвим необична изложба уметничких идеја које никада нису реализоване. Поставка садржи 23 идеје представљане у облику текстова, скица, компјутерских и видео анимација и макета. Учесници изложбе су: Коста Богдановић, Селим Бирсел (Турска), Јосип Бутковић (Хрватска), Горан Денић, Живко Грозданић, Татјана Илић, Ирена Келечевић, Слободан Маринковић, Николета Марковић, Владимир Николић, Примож Новак и Нина Облак (Словенија), Драган Папић, Драгана Пешић, Владан Радовановић, Звонимир Сантрач, Миша Савић, Зоран Тодоровић, Селман Трговац, Мурувет Туркјилмаз (Турска), Чедомир Васић, Маријан Вејвода (Хрватска), Вентислав Занков (Бугарска) и Милорад Вујашанин. Селектори изложбе су Дарка Радосављевић, историчар уметности из Београда и Љубиша Симовић, историчар уметности из Краљева. Организатор изложбе и идејни творца концепције је Слађана Варагић, историчар уметности и уредник ликовног програма Галерије у Пожеги.

Упркос необичном садржају у којем доминирају текстови аутора, изложба је, захваљујући скицама и дигиталним анимацијама, имала и ону неопходну визуелну изражајност и привлачност у непосредности и „сировости“ изложеног материјала. Већ на првом кораку (организатор обећава трајније установљење овакве приредбе), препознајемо обресе

даљих концепција којима ће се ова изложба кретати у будућности, а то је ка пројектима – идејама што у себи садрже доминантну црту утопије или потпуне немогућности реализације на одређеном технолошком степену развоја. Вредност и значај овакве изложбе препознајемо између осталог и у томе што се по први пут успоставља комуникација публике са огољеним идејама уметника које по правилу остају скривене за јавност, као и за сваку будућу историју уметности.

Историја уметности је историја реализованих идеја уметника. Није ли то довољан разлог да посумњамо у веродостојност једне историје; оне која претендује да буде смислена збирка најкреативније поетске имагинације. Дакле, историја уметности је покушај да се меморишу дела која је уметник на „једвите јаде” уз огромне, често само њему знане, компромисе у датим условима и околностима, оставио иза себе, повремено без жеље да се осврне. Јер остварити идеју значи суочити се са последицама и свешћу о често пресудном утицају уступака:

- *времену* у којем живи,
- друштву којем припада и на које је упућен,
- систему који га условљава и уцењује,
- породици која га обавезује,
- комфору који прижељкује,
- слави ка којој жури и посрће...

Мало је могуће, али вреди покушати, па замислити једну сасвим другачију историју, историју уметничких идеја које нису остварене, а то се могло догодити само оним:

- утопијским и мегаломанским, а искреним,
- храбрим и супротстављеним, а немоћним,
- *суманућим*, те обележеним, а слободним и бунтовним,

пројектима, који би учинили потпунијом и занимљивијом ову историју, што као и све друге „прелива” логичним следовима и везама, условљеностима и смисленим последицама. Јер, ако уметност настаје као *ауџенџичан ѿраг*, онда се тај лични печат најпре препознаје у свету идеја и то управо оних које су остале неостварене, стога неразводњене уступцима, конвенцијама, компромисима, рационализацијама, цензурама и аутоцензурама... Страховима.

Навикнути на изложбе остварених дела (многи ће помислити па зар постоје другачија дела и изложбе), покушаћемо да се отворимо за сасвим другачију поставку – *ѿоеѿски дух умеѿника, у обраћању ѿоеѿичком у ѿосмаѿрачу*. Идеја ће тако бити реализована на најбољи и најпримеренији начин, управо како је и настала – путем скице, забелешке, алузије на дело, кроз имагинацију онога коме је намењена, дакле средствима којима никаква технологија и вештина не располажу.

На тај начин, зидови галерије померају се по потреби; доступне су индустријске хале, ливнице и челичане; располаже се најсавременијим технологијама и информацијским процесорима; дотиче се утопија демократије, а идеолошки симболи постају део велике игре уметности.

Размишљајући о избору уметника који ће показати оправданост овакве изложбе настојао сам да се дотакнем већине поменутих околности што су најчешћа препрека у реализовању идеје. Данас неке од тих несрећних околности делују банално и невероватно – страх кустоса и управника официјелне галерије, који своју лојалност некадашњем режиму доказује идеолошком „чистоћом” бојаљиво припреманог галеријског програма. Са друге стране отворена заинтересованост уметника за идеолошке и политичке симболе и њихову потрошњу, неминовно је затварала могућност реализације или презентовања дела, чак и у условима ништавних средстава потребних за продукцију рада.

Надаље, у пољу политике, али из перспективе ововремених догађања у Србији, дискурс дневне манипулаторске и политикантске свести био је „позив” многим уметницима на реакцију. Немоћ је овога пута не у простору уметничког система, већ у немогућности да се продукује рад који је негативно конотиран у односу на режим, а посебно уколико је захтеван у погледу средстава за реализацију – страх се овога пута преселио у носиоце капитала, потенцијалне донаторе и спонзоре уцењене режимом што им је омогућио финансијску позицију.

Проблеми уметничке продукције данас су већ прерасли у хроничну болест сцене. У немаштини и минимуму егзистенције културних програма тешко се остварују технички и технолошки захтевнији концепти. Многи радови, у облику добро припремљених идејних решења и макета, бивају увршћени у значајне манифестације визуелних уметности, нажалост из разлога мало компликованије и скупље продукције, остају неостварени у материјалу, и о њима сведоче само макете и компјутерске анимације. То је ниво на којем завршава велики број вредних и релевантних идеја, посебно оних најмлађих уметника, који се још увек нису научили алхемијским вештинама продукције у беспарици. Овакви експонати ће бити додатна места сећања на време у којем је систем вредности добио „вертиго” изгубивши сваку оријентацију, а замисао уметника да одгонетне или боље рећи обелодани непрозирност оног најинтимнијег, личног простора, у времену у којем је тај простор био једина одступница од јавног отвореног *брисаног поља*, остајала је на нивоу идеје и скице.

Свакако, откада је уметност искорачила из класичних медија и освојила средства из домена индустрије, нових технологија... проблем реализације дела је заопштен. Од уметника се тражи да буде истовремено научник, инжењер или бар солидан познавалац и сарадник у ти-

му стручњака. Технолошке и техничке тешкоће, или немогућности биле су пресудни разлози за низ неостварених идеја, које се притом не могу сврстати у утопијске. То су оне граничне идеје које у исцрпљивању могућег оспољавају иманентне елементарне техничке принципе на којима почивају сви физички и физикални односи у свету природе и људских творевина. Или се ради о софистицираној новој технологији, полимедијској уметности, која – у простору владавине „традиционалних” средстава и оклопљене неинвентивне свести о живом, променљивом језику, средствима и изразу у уметности – остаје изван интереса оних који воде „политику” сцене.

Изложба нереализованих идеја уметника јесте и поглед на онај изворни стадијум једног процеса који се не може схватити без овог првог степеника; полазиште у уметничком поступку због којег све добија даљи смисао. Она је још један прилог демистификацији уметности; поглед кроз љуштуру (непостојећег) дела до огољеног бића. Уколико је дело првостепена издаја идеје, која се мора проникнути вештим методом критичке анализе рада, онда се објављивањем идеје без дела уметник налази у првом лицу издајника, рањивији него што обично јесте, отворен према свету, без заштите поетичког потенцијала материје којом би заоденуо мисао. За такво објављивање потребна је многа већа храброст, вера у мисију и/или наивност само детету припођена.